

Senza sortida : Neculai, in'unfrenda da Ceausescu?

Autor(en): **Popescu-Marin, Magdalena**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)**

Band (Jahr): **77 (1992)**

Heft 4

PDF erstellt am: **22.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-881644>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Neculai,
in'unfrenda da Ceausescu?

Magdalena Popescu-Marin

**Senza
sortida**

Atgnamein hai jeu fatg il propiest da buca tschintschar sur dalla miseria da mia tiara. Avunda cun affons bandunai, colonnas per maglia, zagrenders, enguladetschs, manzegnias politicas, munconza da lavur, inflaziun, protestas sin via e.a.v. Basta!

Jeu vulevel atgnamein scriver davart la part luminusa da mia patria. Per exempel co igl ei reussiu a miu pauper pievel da survivor alla porta dall'Europa, adina lutgond encunter barbars ni vischins pussents..., co el ei vegnius tradius, vendius, engulaus ni enganaus duront si'entira historia... e co el sto puspei renescher ord sia atgna tschendra. En general san ins pauc dalla gronda hospitaliad dils Rumens, in pievel aviert cun bia talent artistic. Tgi che teidla il «flut da Pan» ni vesa las sculpturas da Brîncusi (il bab dalla sculptura moderna), las claustras el nord dalla tiara ni nossas giuvnas gimnastas vegn segiramein ad esser attaschaus al pievel rumen. Contas bialas caussas savess jeu raquintar sur da miu pauper pievel!

Mo, jeu sai buca tener miu propiest. Jeu vi raquintar la historia d'in buob bandunau, in sco tons auters, d'in buob bandunaus baul suenter sia naschientscha en ina casa d'affons zana en in vitg da mia regiun, la Moldovia.

Neculai

Siu prenum ei Neculai. Gia dall'entschatta eis el marcaus, entras siu num. Siu num ei ina sempla varianta dialectala dil

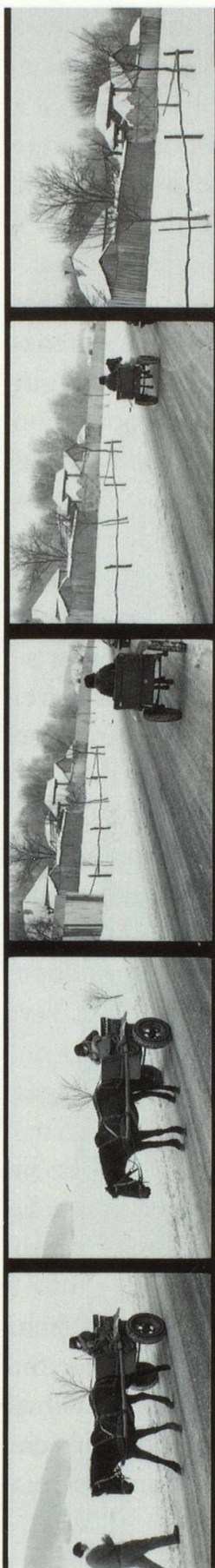
glorius num Nicolae, purtaus da biaras persunalitads prominentas (sco dil historiograf enconuschent Nicolae Jorga e dil davos dictatur aunc en tresta regurdientscha). Ellas scartiras vegn il num en general litterarisaus. Quei ei denton buca schabegiau en nies cass. Neculai ei restaus Neculai. Tgisà tgi che ha declarau el el register civil?

Ins di che Neculai havessi fargliuns. Biars. Tuts en casas d'affons. Els enconuschan buc in l'auter. Era buc ils geniturs. Sco ei vegn detg erien quels buca dil tut normals. Tgisà?

Neculai ei marcaus buca mo entras siu num. El ei naschius impediis. Ad el manca l'articulaziun dalla bucca e perquei sa el ni arver quella ni magliar endretg, ni catschar ora la lieunga. El ha denton sviluppau ina facilitad extraordinaria dad introducir la maglia cun in det en bucca, denter ils dents su e quels sut e da laguoter entir entratg ils aliments.

Dil punct da vesta mental e fisic para il buob dad haver mo sis onns, malgrad ch'el ha en realitad gia nov. Ins sa buca pertgei ch'el ha fatg mo l'emprema classa, forse pervia da sia sanadad fetg sguardinada. Schiglioc eis el in affon viv, adina en moviment sco in argienviv. Tschintschar tschontscha el bia, mo cun in scazi da plaid fetg restrenschiu. En general s'exprima el cun in sulet plaid: «aviun!», «giat!» ni «Tante Hilde!» El sa buca differenziar las persunas grammaticalas e drova la tiarza persuna era per sesez: «Neculai va», «Neculai vul», mai «jeu». En ina casa d'affons dat ei negina individualitad, negina atgna persunalitad. Ils affons stattan (ni pli exact stevan, perquei che la situaziun ei semigliurada oz) onns ora en in pign letg senza tschintschar, senza far termagls e sch'in vuleva buca durmir all'ura fixada, survegneva el in mied calmont. Cul temps emprendan els denton da sedefender. Vulcan els per exempel obtener enzatgei greschan els uras ed uras, denton senza larmas.

Larmas dat ei strusch per in affon ch'ei carschius si en talas cundiziuns. Forse ils emprems onns. Suenter resta mo pli in griu lamentont. In auter tratg caracteristic da quels affons ei lur ginglelem automatic ed apatic, vi e neu vi e neu.... Ei dat denton moviments pli sgarscheivels. Singuls affons petgan il tgau encunter la preit, uras ed uras. Ils miedis numnan quei «sindrom d'isolaziun». Neculai ei buca in'exceptziun. Era el ha quels simtoms.

«Elvessia»

Cheu entscheiva nossa historia! Cuort suenter la derschida da Ceausescu ei ina buna olma svizra vegnida tier nus per visitar las casas d'affons, la dunna Hilde dalla Svizra bassa. Ella haveva luvrau biars onns cun affons dallas Indias ed enconuscheva situaziuns pli sgarscheivlas. Dunna Hilde ha passentau treis jamnas ella casa d'affons da Bogdanesti, nua che era Neculai sesanflava. Tenor sia opiniun han ils affons rumens ina intelligenza nativa ed ina resistenza fisica nuncarteivla.

In onn pli tard eis ella turnada en Moldovia, a Jassy, nua ch'ella ha dumandau d'astgar prender en tgira en Svizra dus affons. Ad ella empurtava ei buca tgei affons, il pli bugen ils pli disgraziai per dar a quels ina schanza. Dunna Hilde ha survegniu Neculai e Costel. Costel, in buobet da sis onns, haveva ina malsogna digestiva fetg rara. El, in buobet fetg carin e simpatic, era meins marcaus da sia dimora egl orfanadi. Cunquei ch'el era fetg malsaus (el haveva in venter sco in schumber), vegneva el adina puspei mess el spital, nua ch'il persunal tschintschava forza empau dapli cun el ch'il persunal en casa d'affons. Ni haveva el forza ina forza genetica stravaganta?

Suenter dus meins en casa da dunna Hilde tschintschavan omisdus in lungatg mishedau rumen-svizzertudestg. Ils plaids usitai sco «maglia», «paun» e «suc» per rumen, expressiuns novas sco «bitte», «danka», «wäsch di» per tudestg. Ils buobs eran carmalai da tons termagls (giugs d'affons, ballas, poppas, animals ...), dalla biala vestgadira (ch'ei mussavan tut loschs a mi) e surtut dalla buna maglia. Ensolver, gentar e tscheina eran ils pli impurtonts muments dil di. All'entschatta tschercava Neculai els rumians caussas da magliar ni zuppava en siu sac in toc paun engulau dalla meisa. Sia nova vestgadira vuleva el buca schar en scaffa. El zuppava quella zanza sut il letg. Dall'autra vart envidava quei mund niev en el marveglias nunstizzablas. El vuleva perscrutar mintga cantun, mintga scatla e scaffa, quei che vilentava naturalmein dunna Hilde. Igl entir di udevan ins: «Nai, nai Neculai!»

Scriver, leger ni quintar eran peinas infernalas pil pauper Neculai. El appreciava mo il dessegn, forza pervia dils rispials colorai. Ina lecziun in tec pli liunga provocava tochen la fin grius nunsupportabels. Ins sto bein conceder, Neculai era buca in sempel.

Ina suletta caussa interessava el. Sia operaziun. Mintga di dumandava Neculai: «Cu mon jeu en spital?» Ad el vevan ins detg ch'el senti negin mal duront l'operaziun, aschia ch'el haveva insumma buca tema. Jeu hai dumandau el inaga, pertgei ch'el vegli schar far quell'operaziun. El ha rispundiu: «Ti sas, ils affons en scola mudregian mei, els dian a mi 'bucca ligiada'». Ina risposta sorprendenta da Neculai e fetg madira.

Mo l'operaziun ei vegnida entardada pervia da raschuns administrativas. Denton ei la lubientscha per Neculai spirada e dunna Hilde ei stada obligada da reconsignar el per entgins meins a Jassy, tochen la proxima data fixada per sia operaziun. Savend ch'el tuorni puspei en Svizra ha Neculai vuliu prender nuot cun el, ni termagls, ni resti, ni il barschun da dents. Sulettamein ina pintga lieur da plastic. Dunna Hilde era comuentada. Cunquei ch'ella enconuscheva las cundiziuns da viver a Bogdanesti, ha ella fatg tut il pusseivel per plazzar Neculai en in meglier orfanadi el marcau. Cuort suenter sia partenza dalla Rumenia ei Neculai denton vegnius purtaus en sia veglia casa. El fageva part leu digl inventari, el era in object registrau e cunquei saveva el buca restar el marcau.

Ussa fageva el vess da buca saver far in bogn inagada all'jamma, da buca saver lavar ils mauns e.a.v. Cul temps ha Neculai denton supportau quei, raquintond a ses cumpogns da siu viadi nuncarteivel cugl aviun tochen en «Elvessia». Sco empermess, dunna Hilde ei turnada per prender Neculai en vesta all'operaziun. Denton era Neculai puspei el stan oriund, el haveva plugls els cavels, era trests e meins affonils.

Sia operaziun ha cuzzau otg uras. Suenter, tschun dis sgar-scheivels, ligiaus vida apparatus, senza beiber, magliar e semuentar. Dis da terapia intensiva, novas peinas e dolurs. Siu culiez plein infecziuns e blessuras ed in apparat en bucca. La smanatscha dad in'otra operaziun da correcziun stuschada sin pli tard.

La finfinala ei il resultat veseivels. Neculai ha ina fatscha bunamein normala. Ses egls blaus han tut in'otra glischur. Siu nas ha anflau sco ei para siu dretg plaz. Sia bucca ei ussa libra. El ha bein aunc difficultads da morder, denton speran ins che quei semigliuri aunc cul temps, culla veglia e cun liunga terapia.

Il retuorn

Cunquei ei arrivaus per Neculai il mument da turnar en sia patria. Costel perencunter vegn a restar en casa da dunna Hilde. Cunquei che Costel sto tener dieta l'entira veta ha la famiglia decidiu da salvar el. Costel va a scoletta, el sa perfetg il lungatg ed ei da buna sanadad (siu venter ei buca pli scuflaus), en paucs plaid, el ei in affon amureivel. Neculai ei schalus sin Costel. Dapi sia experientscha el spital ei Neculai semidaus. El ei pli ruasseivels, pli pulits, el maglia pauc ed ei buca pli interessaus da perscrutar siu contuorn. El fa meins termagls, dessegna denton prest gl'entir di, explicond tgi e tgei. Dunna Hilde ha observau quella midada. Ella sa pia turnar cun Neculai en sia tiara per prender leu in auter affon cun difficultads. Quella gada vul ella denton buca schar Neculai a Bogdanesti. Ella anfla ina casa d'affons ella capitala, menada d'ina dunna dalla Svizra. Cheu sa Neculai continuar sia terapia, aschia che dunna Hilde obtegn la lubientscha da plazzar el en quella casa. Ina casa cun paucs affons, carezia e tgira.

Il davos di cun dunna Hilde a Bucarest ei Neculai nervus e da temps en temps retengan ses eglas las larmas. El strusch maglia e vul era buca durmir. Nus vulein mussar differentas caussas per distrer ses patratgs. Nuot interessescha el. El ei trests e ses mauns tremblan.

La sera mein nus (jeu, miu um e dunna Hilde) cun Neculai en siu niev dacasa. Dus mats carschi retscheivan nus, en casa ei in'atmosfera calma, legrevla e schubra. Mo Neculai ei temen-taus. El mira e mira sin dunna Hilde culla tema ch'el vegni bandunaus. Nus schein plaid da cunvegnientscha avon che sepinar per ir. Ed anetgamein entscheiva Neculai a bargir grossas larmas sco aunc mai en sia veta, veras larmas da disperaziun, grend e fixond dunna Hilde: «Jeu vi ir a casa! Jeu vi ir a casa!» Sia casa era en Svizra.

Nus essan fugi!

...

Na ta volva betg.

Tira en tes chalzers.

Spedescha enavos ils chauns.

Bitta ils peschs en il mar.

Stizza las lupinas!

...

procurar per lectura adequata. In fatca alla tentativa de introduci un scola romontscha cudescha cun materia tedesga si Decurats romontschius da forza e G.C. Muoth ha pretendiu en sin referat «Romontsch u Tudeg» 1893 «in niev veramein nazional e pratic material de lectura».

Finamem fuvan ils Romontscha levai e levai per cunsi per la materia culturala.

Ord qua

Il dion

Il dion

cau di cu

Grischun

la biala ro

zuan u

ribitor

Microp

de-duc

aggu

apost

to bto

glia v

ca) s

olom

ava av

veste

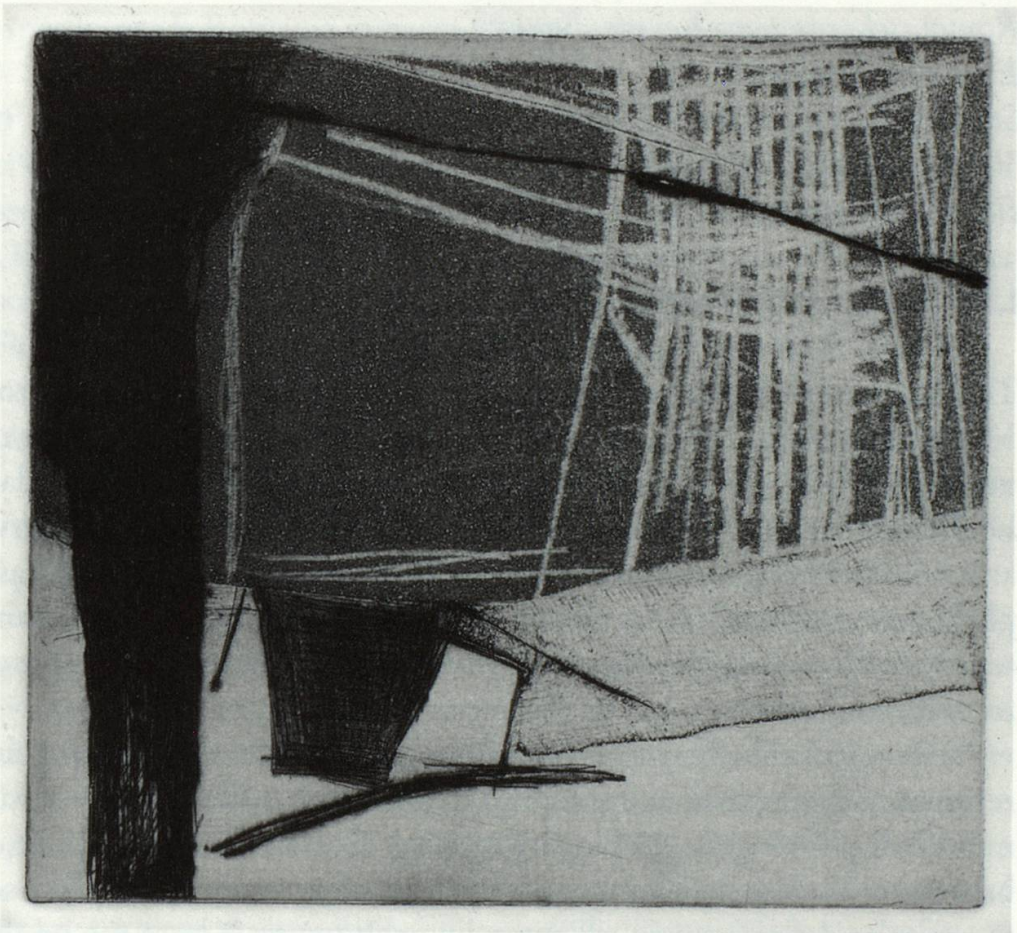
re-rib

de

evgia

he en

fundax

evgia era donc e forte, dan caschun a quels ch' sin allers. Il l'avel responnet he en sin secunda meschad mess peiss ella scolaziun dalla giuventuzza tra fundaxion da gimnas e dil seminar cultural da scola. El medem temp ha el